

Hänvisning
Er begäran om utlåtande per e-post 9.9.2021

Kontaktperson
Jurist Joel Bremius, telefon +358 (0)18 25000 (växel)
joel.bremius@regeringen.ax

Social- och hälsovårdsministeriet
PB 33
FIN-00023 STATSRÅDET

kirjaamo@stm.fi

Ärende

Utlåtande om utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

Landskapsregeringen har mottagit delar av utkast till regeringens proposition om ändring av lagen om smittsamma sjukdomar. Ett dygn innan statsrådet avser överlämna regeringspropositionen till riksdagen har landskapsregeringen fortfarande inte delgetts hela regeringspropositionen på svenska. Då statsrådet enligt uppgift avser överlämna regeringens proposition till riksdagen 16.9.2021 lämnar landskapsregeringen sitt utlåtande utgående ifrån det ofullständiga underlag som har mottagits. Sammantaget strider detta förfarande mot både 28 § 2 mom. och 38 § i självstyrelselagen (1991:71) för Åland. Landskapsregeringen ser mycket allvarligt på att statsrådet upprepade gånger trots formella påpekanden bryter mot både hörande- och språkkraven. Detta gäller speciellt i frågor som rör den fria rörligheten över gränser som är en väsentlig fråga för hela det åländska samhället.

Förlängning av inresebestämmelser

Landskapsregeringen motsätter sig att bestämmelserna om covid-19-intyg vid ankomst till Finland föreslås förlängas.

Landskapsregeringen har i skrivelser till social- och hälsovårdsministeriet och statsrådets kansli uppmärksammat de negativa sociala konsekvenser och folkhälsokonsekvenser som bestämmelserna haft på Åland.

Åland med sin geografiska placering mitt emellan Finland och Sverige har en omfattande arbetskraftspendling som är nästan lika stor som den i gränskommunerna i norra Finland. Åland med ca 0,54 procent av Finlands befolkning står för nästan 15 procent av arbetskraftspendlingen till annat nordiskt land. Handelsutbytet och turismen är omfattande samt många studerande reser över gränsen mellan Åland och Sverige. Över 60 % av de åländska studerandena utanför Åland studerade i Sverige 2019.

Dessutom har flyttningsrörelserna mellan Åland och Sverige varit omfattande, vilket medfört att det finns släkt- och familjeband som spänner över gränsen. Skyldigheten att visa upp covid-19-intyg och delta i covid-19-test försvårar de gränsöverskridande sociala, kulturella, arbetsrelaterade och studierelaterade kontakterna. Detta gäller även för andra länder, särskilt de nordiska länderna. Fortsatta resehinder riskerar att försvåra visionen om att Norden ska bli världens mest integrerade region.

Bestämmelserna om covid-19-intyg vid ankomst till Finland har nu även medfört att Åland uteslutits från seriespel i Uppland. Åländska lag har blivit uteslutna av Upplands Fotbollsförbund att delta i tävlingsmatcher i Upplandsserien eftersom många i de svenska lagen, inklusive lagledare och anhöriga, behöver uppvisa intyg på självfinansierade test vid inresa till Åland. Även om barn födda 2006 eller senare inte direkt omfattas av bestämmelserna har de således påverkats negativt. För Ålands del är detta mycket negativt eftersom detta seriespel varit mycket viktigt för ungdomsidrotten på Åland.

Med anledning av att de svenska gränskommunerna längs landgränsen mellan Sverige och Finland var undantagna i statsrådets förordning om undantag från skyldigheten att visa upp covid-19-intyg och delta i covid-19-test (FFS 804/2021) trots att tre av fyra kommuner inte uppfyllde incidenskraven, uppmanade landskapsregeringen 2.9.2021 att förordningen omgående ändras så att Åland som gränsregion och Norrtäljeområdet samt Roslagenområdet i Sverige likt gränsregionerna i norra Finland omfattas av undantaget från intyg- och testkrav i smittskyddslagen.

Åland är en gränsregion som är beroende av utbytet och trafiken med närregionerna. Ålands band till Sverige är mycket starka och Ålands och Sveriges gemensamma historia utgjorde en del av fundamentet för den åländska självstyrelsen vid dess tillkomst på 1920 talet. Finland har genom Ålandsöverenskommelsen mellan Sverige och Finland av den 27 juni 1921 bland annat förbundit sig att ålänningar ska ha möjligheten att säkerställa och garantera Ålandsöarnas befolkning bevarandet av dess svenska språk, kultur och lokala traditioner. För att möjliggöra detta är det helt avgörande att kunna upprätthålla kontakten med Sverige. Med hänsyn till Ålandsöverenskommelsen och folkrätten finns det enligt landskapsregeringen starkare skäl att gränstrafiken mellan Åland och Sverige undantas än landgränsen mellan Finland och Sverige.

Testningen av inresande följs upp på Åland för att utvärdera dess genomförande och dess effekter. Baserat på resultaten för de första fyra veckorna, 12.7.2021 till 8.8.2021, bedömde landskapsregeringen att det är ytterst tveksamt om testningen av inresande till Åland från utlandet är ändamålsenlig och proportionerlig. Sedan dess har testningen under ytterligare fem veckor sammanställts (9.8.2021 till 12.9.2021) och ingen inresande testades då positiv. Det finns därmed inte någon påvisbar direkt positiv effekt av bestämmelserna.

Sammantaget kan landskapsregeringen fastslå att en förlängning av bestämmelserna inte är motiverade och bedömer att de även strider mot barnkonventionen. Enligt artikel 3.1 i barnkonventionen ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Den eventuella nyttan en förlängning av bestämmelserna medför barn är försumbar i förhållande till de negativa sociala konsekvenser och folkhälsokonsekvenser som påverkar barn.

Coronapass

Evenemang och normaliserade besök i utrymmen för kunder eller deltagare kan genomföras utan coronapass

Eftersom täckningsgraden av vaccinering mot covid-19 nu är god och fortsätter att förbättras har risken för allvarlig covid-19 minskat markant i befolkningen och därmed även risken att sjukvården överbelastas. Täckningsgraden kommer fortsätta förbättras under hösten 2021. Det övergripande målet att minimera allvarliga hälsokonsekvenser och överbelastning av sjukvården på grund av covid-19 kommer att ha uppnåtts då alla som ingår i covid-19-vaccinationsprogrammet har erbjudits möjlighet till en fullständig vaccinationsserie. Därför planeras fortsatt lättnader av smittskyddsåtgärderna på Åland. Begränsningar av evenemang och restaurangverksamhet bedöms inte längre nödvändiga. Inga sådana begränsningar har varit i kraft på Åland sedan 5.9.2021. Landskapsregeringen bedömer därför att införandet av coronapass inte är en nödvändig åtgärd.

Orimliga konsekvenser för barn

I 58 i § 1 mom. i lagförslaget föreslås åldersgränsen 12 år eller äldre vilket enligt landskapsregeringens bedömning får orimliga konsekvenser för barn. På Åland vistas regelbundet barn mellan 12-15 år som är skrivna i Sverige, till exempel barn där föräldrarna har delad vårdnad och en förälder bor på Åland. Sverige vaccinerar inte denna åldersgrupp såvida inte barnet tillhör en riskgrupp. Dessa barn behöver då testas i de fall när coronapass krävs. Som nämns i utkastet till regeringens proposition har därutöver alla barn fylla 12 år i Finland inte haft möjlighet att få två vaccindoser om coronapasset införs 1.10.2021 enligt förslaget i utkastet.

Nyttan av vaccinering är betydligt lägre för barn än för vuxna, eftersom risken för allvarlig covid-19 är betydligt lägre för barn. Även om nyttan av vaccin bedöms vara avsevärt större än risken för skada även för barn måste ett barns beslut att avstå vaccinering respekteras. De som inte är fullt vaccinerade behöver ta privatfinansierade covid-19 test, eventuellt regelbundet, för att till exempel delta i en fritidsaktivitet. Detta kommer drabba de mest utsatta mycket hårt. Vid fritidsaktiviteter som omfattas av myndighetsbeslut enligt 58 och 58 d §§ i smittskyddslagen kommer arrangörerna få kännedom om deltagarnas vaccinationsstatus i de fall arrangörerna väljer att i stället ställa krav på coronapass. Det finns många olika situationer där en grupp planerar en gemensam

aktivitet, inklusive skolklasser. När en sådan aktivitet genomförs kommer lärare sannolikt att få reda på vem som är vaccinerad. Det kommer därför vara mycket svårt att skydda individens integritet.

Sammantaget bedömer landskapsregeringen att 58 i § i lagförslaget strider mot artikel 3.1 i barnkonventionen om inte barn under 16 år undantas.

Krav på coronapass skyddar sannolikt främst de ovaccinerade

Evidensen för att ett krav på coronapass skulle minska risken till omfattande smittspridning vid evenemang är mycket begränsad. Effekten beror inte endast på vaccinets skyddseffekt och testens tillförlitlighet, utan även på genomförbarheten och följsamheten. Om evenemang ordnas så att vaccinerade och ovaccinerade möts utan krav på intyg är risken teoretiskt störst att ovaccinerade smittar varandra. Även om fullt vaccinerade personer exponeras för viruset är risken att de drabbas av allvarliga hälsokonsekvenser mycket liten. När täckningsgraden av vaccineringarna är hög är sannolikheten dessutom högre att en ovaccinerad person smittas av en vaccinerad person än vice versa. Detta beror på den konstaterade risken att även fullt vaccinerade personer kan vara symptomfria smittbärare. Den främsta potentiella positiva hälsoeffekten skulle således uppstå genom att ovaccinerade personer skyddas. Man behöver noggrant överväga proportionaliteten med en åtgärd som begränsar allas fri- och rättigheter och hotar den personliga integriteten när åtgärden främst skyddar den minoritet som valt att inte vaccinera sig.

Vaccinationsvilligheten är redan mycket hög

Trycket på sjukvården för att bli vaccinerad har varit stort på Åland. I de åldersgrupper som hittills ingått i vaccinationsprogrammet har närmare 90 % redan fått första dosen. Bland de som är äldre än 65 år har mer än 90 % fått två doser. I åldersgruppen 16-19 år har ca 85 % fått första dosen och i åldersgruppen 12-15 år har ca 65 % har fått första dosen. Hittills har efterfrågan på vaccin från befolkningen varit betydligt högre än tillgången. Om täckningsgraden ändå skulle bedömas vara för låg efter att alla erbjudits vaccin måste man beakta alternativa metoder för att höja vaccinationsviljan ytterligare, t.ex. genom mer information och en vidareutveckling av vaccineringsstrategin som ger medborgarna ännu bättre möjlighet att fatta rationella hälsobeslut. Om man med ett coronapass vill utöva påtryckning med motiveringen att vissa delar av befolkningen inte tar sitt ansvar och vaccinerar sig, måste man samtidigt ställa sig frågan om samhället tagit sitt fulla ansvar att möjliggöra vaccinering för alla som behöver skyddas mot covid-19. Införandet av coronapass kan ytterligare marginalisera dem som inte väljer att vaccinera sig och minska deras tillit till myndigheterna.

Praktiska svårigheter för personer som har EU:s digitala covidintyg från flera länder

Den genomsnittliga täckningsgraden av första dosen på Åland är ca 80 % i åldersgruppen 20-30 år. I praktiken är den dock högre då många åländska studerande har vaccinerats i Sverige. På Åland finns även andra personer som fått en vaccindos i Finland och en dos i ett annat land, eller som har haft bekräftad covid-19 i ett land, även utanför EU.

Landskapsregeringen har blivit kontaktad av medborgare för vilka det är omöjligt att få all information samlad i EU:s digitala covidintyg när vaccinationer, tidigare covid-19 eller testning har skett i olika länder. Om coronapassen införs innan ovanstående problem har lösts kan det uppstå svårigheter vid tillämpningen när personer uppvisar flera covidintyg som var för sig är ofullständiga.

Utkastet till regeringens proposition tar inte i beaktning att en tredje vaccindos snart kan komma att rekommenderas

I 58 i § i lagförslaget används begreppet full vaccinationsserie, men utkastet till regeringens proposition tar inte i beaktning att en tredje vaccindos snart kan komma att rekommenderas. Detta skulle innebära att nya grupper inte längre uppfyller kravet på full vaccinationsserie tills de fått möjlighet att komplettera den.

Avslutning

Enligt social- och hälsovårdsministeriets nya nationella teststrategi ska testning i fortsättningen riktas till personer med känd exponering för covid-19 samt ovaccinerade personer med symtom (pressmeddelande 14.9.2021). Landskapsregeringen noterar att vare sig testning av symptomfria inresande från utlandet eller testning av symptomfria ovaccinerade personer i syfte att uppfylla kraven på ett giltigt coronapass för att kunna besöka evenemang med mera är förenliga med den nya nationella teststrategin.

Avslutningsvis konstaterar landskapsregeringen att statsrådet till detta lagförslag inte längre avser genomföra en ändring av 58 a § i smittskyddslagen som skulle flytta beslutanderätten om begränsningar för förplägnadsrörelser till regionförvaltningsverken eller kommunerna. Det är en modell som är mer förenlig med övriga bestämmelser i smittskyddslagen och som landskapsregeringen förespråkar. Det får konsekvensen att föreslagna bestämmelser om coronapass kan tillämpas på Åland utan självstyrelsemyndigheternas direkta medverkan.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Annette Holmberg-Jansson

FÖR KÄNNEDOM

Ålands lagting, självstyrelsepolitiska nämnden, susanne.eriksson@lagtinget.ax

Mats Löfström, riksdagsledamot, mats.lofstrom@riksdagen.fi

Claes Hammar, generalkonsul på Åland, claes.hammar@gov.se

Statsrådets kansli, registratorskontoret@vnk.fi

Heidi Kaila, Statsrådets kansli, heidi.kaila@vnk.fi

Janina Groop-Bondestam, Justitieministeriet, janina.groop-bondestam@om.fi

Viveca Arrhenius, Social- och hälsovårdsministeriet, viveca.arrhenius@stm.fi

Anne Kumpula, Social- och hälsovårdsministeriet, anne.kumpula@stm.fi

Noora Löfström, Statsrådets kansli, noora.lofstrom@vnk.fi

Ålands hälso- och sjukvård, info@ahs.ax

Rädda Barnen Åland, info@raddabarnen.ax